

В.Л. Данилець,
аспірант
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

ПИТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ПОЛІТИЦІ АДМІНІСТРАЦІЇ Р. НІКСОНА

Висвітлюється роль адміністрації Р. Ніксона у досягненні Сполученими Штатами Америки енергетичної незалежності та статусу нетто-експортера нафти і нафтопродуктів у 2018 р. Проведено загальний огляд «Проекту незалежності» Р. Ніксона і його головних напрямів у контексті реакції США на зміни в світовій енергетиці, що відбулись на межі 1960-1970-х рр.

Ключові слова: США, адміністрація Р. Ніксона, енергетична безпека, нафта.

Energy Security Issues in the Policy of R. Nixon Administration

The role of R. Nixon administration in achieving the USA energy independence and the status of net exporter of oil and oil products in 2018 is highlighted. The article reviews “Project Independence” of R. Nixon and its main trends in the context of the USA reaction on the changes in the world energy industry at the end of the 1960s and in the early 1970s.

Key words: R. Nixon administration, energy security, USA, oil.

У грудні 2018 р. американське інформаційне агентство Bloomberg повідомило про історичну подію, що відбулась у світі енергетики. Вперше за 75 років США стали нетто-експортером нафти. Тобто експорт нафти і нафтопродуктів зі США почав перевищувати імпорт [1].

Зростання експорту нафти зі США забезпечила «сланцева революція», а також збільшення видобутку в регіоні Мексиканської затоки [2, с. 2,5,6].

Все це дозволило США увійти до списку найбільших світових експортерів нафти і нафтопродуктів [2, с. 2].

Тенденція до зменшення імпорту нафти продиктована не лише економічними, а й політичними інтересами США. Згідно останніх даних незалежного інформ агентства США – Energy Information Administration

(EIA) – частка американського імпорту нафти з країн ОПЕК і Перської затоки у 2019 р. зменшилася, натомість збільшилась частка імпорту з Канади [3].

Необхідність зменшення залежності від іноземної нафти, шляхом введення обмежувальних квот на її імпорт, як важливий елемент зовнішньої економічної політики вперше постала перед адміністрацією Д. Ейзенхауера у 1950-х рр.

Однак за адміністрації Р. Ніксона дана тенденція обумовлювалась як економічними інтересами, так і політичними. Незважаючи на те, що імпортні квоти на енергоносії зменшувались, була запущена широкомасштабна і довгострокова програма, спрямована на досягнення «енергетичної незалежності» США, а саме на усунення необхідності закуповувати нафту у «недружніх» режимів [4].¹

«Проект незалежності» Р. Ніксона був оголошений у зверненні президента до нації 7 листопада 1973 р. на тлі арабського нафтового ембарго. Головною метою Проекту був перехід Сполучених Штатів Америки на енергетичне самозабезпечення до 1980 р. [4, с. 7]. Передбачалося прискорення програми розвитку нових джерел енергії, зокрема ядерної енергетики [4, с. 3]. Проголошувався курс на збільшення власного видобутку нафти та газу, зокрема на Алясці, удосконалення видобутку з морського шельфу, а також технології видобутку нафти та газу зі сланців [4, с. 6]. Планувалося впровадження технологій енергозбереження у промисловості і в товарах широкого вжитку. Для координації нововведених програм, у 1973 р. Р. Ніксоном було запропоновано створити департамент енергетики США, що було реалізовано в 1977 р. У 1974 р. було прийнято Закон про реорганізацію енергетики, яким створено Управління енергетичних досліджень та розвитку. Він також змінив Комісію з атомної енергії на Комісію з ядерного регулювання.

Іншим напрямом діяльності адміністрації Р. Ніксона щодо зменшення енергозалежності було збільшення видатків на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи зі створення синтетичних видів палива з тим, щоб вийти з широкого вжитку вуглеводнів [5, с. 622].

Проект не вдалось реалізувати за 7 років через Уотергейтський скандал, масштабні наслідки енергетичної кризи, а також суттєве покращення ситуації в світовій енергетиці у 1980-х рр.

¹ На конференції міністрів ОАПЕК 4 листопада 1973 р. в рамках скорочення нафто-видобутку, було оголошено про розділення західних країн на «дружні» та «недружні».

Політика адміністрації Р. Ніксона в енергетиці може викликати суперечливу оцінку. З одного боку уряд впроваджував програму енергонезалежності, з іншого – зменшував квоти на імпорт енергоносіїв у 1971 і 1973 рр.

Починаючи з Р. Ніксона, усі наступні президенти, висуваючи питання енергобезпеки на передній план своєї політичної стратегії, сходились в одному – зменшення залежності країни від іноземної нафти повинно здійснюватися шляхом поєднання трьох головних заходів: 1) консервація енергії; 2) розвиток альтернативних джерел енергії; 3) збільшення власного видобутку енергоносіїв.

У 1970 р. видобуток нафти у США сягнув піку й надалі почав спадати. Цього показника вдалось досягнути лише у 2017 р.

Спадання об'ємів власного видобутку призвело на початку 1970-х рр. до різкого збільшення залежності США і Європи від нафти ОПЕК, яка забезпечувала у цей час понад 2/3 світових потреб [5, с. 596].

Причини зменшення власного видобутку США, полягали в наступному. Протягом десятиліть на найкрупніших нафтових родовищах США видобуток контролювали внутрішні нафтові компанії. З метою збереження нафтових ресурсів вони обмежували видобуток, підтримуючи фактичну продуктивність свердловин нижче їх можливостей, і контролювали ціни в умовах постійного існування надлишків. Таким чином, в результаті зазначених дій у США і в усьому Західному світі за 20 років утворилися резерви, стратегічні запаси, які, як планувалося, могли бути використані в кризовій ситуації.

Однак ці дії виявились недалекоглядними, оскільки не враховували зростання попиту на нафту.

Кінець 1960-х – початок 1970-х рр. були здебільшого роками надзвичайно високого економічного зростання в індустріальному світі. По суті, це зростання забезпечувала дешева нафта, пропозиція якої завжди перевищувала попит. Але світове споживання нафти перевищило всі прогнози. Попит на нафту зріс в Західному світі більш ніж удвічі в період 1960-1972 рр. [5, с. 595].

Збільшення споживання нафти за одночасної політики штучного сповільнення темпів відкриття нових нафтових родовищ і застосування імпорتنих квот призвели до вичерпання надлишків нафти. Продуктивність нафтовидобувної галузі США мала важливе стратегічне значення в умовах «холодної війни». На поставки палива зі США в разі надзвичайного стану розраховували європейські країни. Тепер ситуація вбачалась критичною,

оскільки союзники США потрапляли у залежність від нафти Близького Сходу, а за певних обставин, навіть від нафти СРСР.

З цих причин, у березні 1971 р., вперше за 25 років, внутрішні нафтові компанії дозволили добуток стовідсоткового дебету свердловин [5, с. 596].

Однак ці заходи виявились запізнілими і неефективними. Наростити виробничі потужності у короткі терміни було непросто. Ситуацію ускладнювали заходи уряду Р. Ніксона, що здійснювались в рамках боротьби з інфляцією і руйнівними тенденціями в міжнародній валютно-фінансовій системі. Контроль за цінами, запроваджений Р. Ніксоном в серпні 1971 р. як частина загальної антиінфляційної програми перешкоджав зростанню внутрішнього виробництва нафти й одночасно стимулював споживання.

Отже, єдиним виходом із ситуації, яка б задовольняла попит, було звернення до світового ринку нафти.

У 1971 р. урядом Р. Ніксона було скорочено квоти на імпорт близькосхідної нафти, а у квітні 1973 р. взагалі скасовано. В результаті чистий імпорт почав швидко зростати, сягнувши піку в 1976 р.

Довготривала політика обмеження видобутку і збільшення залежності від близькосхідної нафти відкрили всі можливості для запровадження ОПЕК нафтового ембарго у жовтні 1973 р. Останнє, поряд із вимогами країн-експортерів нафти щодо збільшення її ціни, спонукало адміністрацію Р. Ніксона до розробки нової енергетичної стратегії і проголошення в рамках неї «Проекту незалежності».

Проект не досяг мети у заплановані терміни, однак, закладаючи фундамент нової системи енергобезпеки, він вирішував низку важливих питань.

Було дано поштовх розвитку інноваційних напрямів науки і техніки, відновлювальних джерел енергії, атомної енергетики, нових технологій видобутку зі сланцевих порід, а також пошукові альтернативних джерел енергії. Великі інвестиції вкладались у розвиток енергозбереження, а також галузей, що не потребують значних енергозатрат (мікроелектроніка).

Таким чином, адміністрація Р. Ніксона, вирішуючи проблеми, що назрівали в енергетичній галузі протягом 1950-1960 рр., приймала стратегічні рішення, що закладали фундамент нової системи енергетичної безпеки, яка запроваджувалась протягом майбутніх десятиліть.

Використані джерела та література:

1. Blas J. The U.S. Just Became a Net Oil Exporter for the First Time in 75 Years. Bloomberg – 6 December, 2018. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-06/u-s-becomes-a-net-oil-exporter-for-the-first-time-in-75-years>
2. Sieminski A. Implications of the U.S. Shale Revolution. For US-Canada Energy Summit. October 17, 2014. U.S. Energy Information Administration. URL: https://www.eia.gov/pressroom/presentations/sieminski_10172014.pdf
3. Share of imports from OPEC and Persian Gulf countries has declined, while the share of imports from Canada has increased. U.S. Energy Information Administration, Monthly Energy Review, Tables 3.3a and 3.3d. April 2019. URL: https://www.eia.gov/energyexplained/index.php?page=oil_imports
4. The energy emergency. The President's Address to the Nation Outlining Steps, To Deal With the Emergency. November 7, 1973. Address given by Richard Nixon (7 November 1973). URL: https://www.cvce.eu/content/publication/2003/11/13/96668cad-4e34-4c27-a2f2-4e2b110fc64c/publishable_en.pdf
5. Ергин Д. Добыча. Всемирная история борьбы за нефть, деньги и власть. Москва: ДеНово, 1999. 968 с.